

HRVATSKI JEZIK za četverogodišnje strukovne škole

(sa satnicom: I. razred - 3 sata, II. razred - 3 sata
III. razred - 3 sata, IV. razred - 3 sata)

UVOD

I.

Naziv nastavnoga predmeta je **Hrvatski jezik**.

Nastavni predmet **Hrvatski jezik** obuhvaća tri nastavna područja:

- a) **Hrvatski jezik,**
- b) **Hrvatsku i svjetsku književnost i**
- c) **Jezično izražavanje i stvaranje.**

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u predmetnu cjelinu prema načelima unutarnje korelacije. Nazivom nastavnoga područja ističu se sadržaj, svrha i ciljevi učenja te djelatnosti kojima se ta svrha i ciljevi postižu. Sadržaji navedeni u sklopu nastavnih područja čine obvezatnu naobrazbenu jezgru.

II.

Program hrvatskoga jezika za strukovne škole sadržajno, metodološki i koncepcijski povezuje se s Programom hrvatskoga jezika za osnovnu školu i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe. Ostvaruje se višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti.

III.

- a) Nastavno područje **Hrvatski jezik**:

Program nastave hrvatskoga jezika za strukovne škole polazi od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavlja višu teoretsku razinu učenja. Povećavaju se obveze teoretskoga i praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama. Analitičko-sintetički i interdisciplinarni pristup jezičnim pojavama osnovni je metodološki pristup programiranju.

Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije i umjetničkoga izražavanja.

- b) Nastavno područje **Hrvatska i svjetska književnost**:

Program nastave književnosti nadovezuje se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi, uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u znanosti o književnosti, te povijesno proučavanje hrvatske i svjetske književnosti.

Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, recepciji, tumačenju (interpretaciji), raščlambi i proučavanju - učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim književnim djelima hrvatske i svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac - djelo - primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne zaključke (sinteze).

c) Nastavno područje **Jezično izražavanje**:

Program jezičnoga izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i hrvatskog jezika te drugih nastavnih predmeta. Predviđaju se različiti oblici usmenoga i pismenog izražavanja.

U nastavu jezičnoga izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi na kojima se uočavaju zakonitosti njihova stvaranja, umačenja i prihvaćanja (razumijevanja). Oblici jezičnoga izražavanja usklađuju se s nastavom hrvatskog jezika, književnosti i komunikacijskim potrebama, posebice u struci za koju se učenici pripremaju.

IV. SVRHA

Svrha je nastave hrvatskog jezika u strukovnoj školi:

- usvijestiti potrebu stalnog učenja hrvatskog jezika;
- razvijati i učvršćivati brigu i ljubav za hrvatski jezik i književnost;
- steći spoznaje o hrvatskom jeziku kao sredstvu priopćivanja i jednoj od glavnih značajki hrvatske nacionalne samobitnosti (nacionalnog identiteta);
- steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za uporabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima;
- steći književno znanje, književnu kulturu i sposobnosti, kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati;
- steći jezičnu, književnu i medijsku kulturu kojom se pojedinac potvrđuje kao samosvojno biće, sposobno za život s drugima u snošljivosti i različitostima što ih pruža demokratsko društvo.

ZADAĆE

Svrha se nastave hrvatskoga jezika postiže ostvarivanjem sljedećih zadaća:

- upoznavati sustav hrvatskog standardnog jezika na fonološkoj, gramatičkoj (morfološkoj, sintaktičkoj), leksikološkoj, stilističkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini;
- upoznati povijest hrvatskoga jezika radi poznavanja i razumijevanja povijesnih okolnosti u kojima se razvijao hrvatski jezik i njegova narječja;
- upoznati reprezentativna, antologijska djela hrvatske i svjetske književnosti iz svih književnih razdoblja;
- razviti čitateljsku kulturu kao osnovu opće naobrazbe i stalne samonaobrazbe;
- naučiti samostalno čitati, razumijevati, tumačiti i prosuđivati (procjenjivati, ocjenjivati) stručne tekstove i rabiti hrvatsko stručno nazivlje (stručni jezik);
- upoznati hrvatsku svekoliku kulturnu baštinu radi izgrađivanja hrvatskog identiteta i svijesti o pripadnosti europskom duhovnom i uljudbenom krugu;
- razumijevati i koristiti se znanstvenim postignućima jezikoslovlja, znanosti o književnosti i drugih znanosti, posebice u svojoj struci.

Prvi razred

I. HRVATSKI JEZIK

Jezik i priopćivanje (komunikacija). Jezik kao sustav znakova. Narav jezičnog znaka. Izraz i sadržaj.

Fonem. Razlikovna (distinktivna) obilježja fonema. Fonem, alofon (fonemska inačica) i fon (glas).

Fonetska (akustička i artikulacijska) te fonološka (funkcionalna) svojstva fonema. Fonetika i fonologija.

Standardni jezik i narječja. Fonemski sustav hrvatskoga standardnog jezika. Glavne značajke fonemskog sustava čakavskog i kajkavskog narječja prema standardnom jeziku. Standardnojezično i dijalektalno u fonologiji.

Razdioba fonema. Samoglasnici i suglasnici. Razdioba po zvučnosti, mjestu i načinu tvorbe.

Pismo. Grafem (slovo) i fonem. Oblikovanje hrvatskoga latiničkoga grafijskog sustava. Govorni i pisani jezik. Gramatika i stilistika.

Pravopis i pravogovor.

Fonemi **č**, **dž**, **ć** i **đ** s pravopisnog i pravogovornog stajališta.

Alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje suglasnika po zvučnosti i po mjestu tvorbe. Gubljenje suglasnika i/ili pojednostavljivanje suglasničkih skupina. Palatalizacija, sibilizacija i jotacija.

Alternacije **ije/je/e/i** u govoru i u pismu.

Segmentna (odsječna) i suprasegmentna (nadodsječna) obilježja. Naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta). Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika. Naglasni sustavi čakavskog i kajkavskog narječja prema standardnome.

Naglašene i nenaglašene riječi. Podjela nenaglašenih riječi (enklitike i proklitike). Suprasegmentna obilježja na razini rečenice: rečenični naglasak, rečenična melodija, tempo, intenzitet, stanka (vrednote govorenoga jezika).

Grafijska realizacija intonativnih sredstava: točka, upitnik, uskličnik, upitnik i uskličnik. Interpunkcijski znakovi (razgoci). Pravila njihove porabe.

Fonostilistika. Stilska obilježenost i funkcionalna vrijednost fonoloških jedinica. Impresivna i ekspresivna svojstva fonema, naglasaka i intonacije.

Grafostilistika

Hrvatski jezik od početaka pismenosti do kraja XV. stoljeća.

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

KNJIŽEVNOST

(Naziv i pojam - rodovi i vrste - znanost o književnosti - povijest književnosti - teorija književnosti - kritika - odnos književnosti i jezika - tekst, književnost i društvo - književnost i druge umjetnosti - svrha učenja - nacionalna i komparativna (poredbena) književnost - epohe i razdoblja - stilovi i smjerovi - klasična i moderna književnost - usmena i pisana književnost - analiza i interpretacija).

LIRIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - usmena i pisana književnost - tematska podjela: domoljubna, socijalna, duhovno-religiozna, misaona, ljubavna, pejzažna... - primjeri: himna, oda, elegija, ditiramb, balada, sonet, epigram, epitaf - stil i stilska sredstva - stih, strofa, ritam).

A. Mihanović, Horvatska domovina (himna)

P. Preradović, Rodu o jeziku (oda)

S. S. Kranjčević, Iseljenik (elegija)

V. Natorč, Cvrčak (ditiramb)

Hasanaginica (narodna balada)

A. Šenoa, Mom stolu - A. G. Matoš, Ad hominem (epigrami)

Stećci, hrvatski srednjovjekovni spomenici - M. Dizdar, Zapis o zemlji (epitaf)
J. Pupačić, Zaljubljen u ljubav (ljubavna)
D. Cesarić, Vagonaši (misaona - socijalna)
S. S. Kranjčević, Moj dom (domoljubna)
N. Šop, Kuda bih vodio Isusa (duhovno-religiozna)
A. G. Matoš, Jesenje veče (sonet) - Lj. Wiesner, Blago veče (pejsažna)
F. Mažuranić, Budi svoj! (pjesma u prozi)
M. Balota, Roženice - D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame (dijalektalna)
Zaključak (sinteza)

EPIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - ep i manje epske forme)
epilij, spjev, stihovana pripovijetka;/ roman /klasični i moderni/, pripovijest, novela; "jednostavni oblici"; memoari, biografije, autobiografije - primjeri: ep, roman - moderni i povijesni, pripovijest, novela, bajka, basna).

Homer (8. st. pr. K.), Ilijada, pjevanje I., XVI. (ep)
Ezop - J. de la Fontaine: po izboru (basna)
I. Brlić-Mažuranić, Regoč (bajka)
George Orwell, Životinjska farma ili Milan Kundera, Šala (moderni roman)
Marija Jurić-Zagorka, Grička vještica (povijesni roman)
S. Kolar, Breza (pripovijest) ili Vjekoslav Kaleb, Gost (novela)
Zaključak (sinteza)

DRAMA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - primjeri: tragedija, komedija).

Sofoklo, Antigona (tragedija)
Marin Držić, Novela od Stanca (komedija)
Zaključak (sinteza)

DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - putopis, studija, esej, članak; kritika, feljton, polemika - primjeri: putopis, esej).

Antun Nemčić, Putositnice (Porod putne misli, Križevci Zagreb, Jastrebarsko, U Karlovcu, Rijeka...
(putopis)
M. de Montaigne, O odgoju (O cilju odgoja) - esej
Zaključak (sinteza)

POVIJEST KNJIŽEVNOSTI

KLASIČNA KNJIŽEVNOST

(Temeljna civilizacijska književna djela: Biblija, Talmud, Kur'an, Gilgameš, Mahabharata - klasična književnost - grčka i rimska, "klasično" kao vrijednosna oznaka).

Biblija: Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Evanđelje po Ivanu; Psalmi (po izboru)
Homer, Odiseja (pjevanje I., XIX., XXI.)
Eshil, Okovani Prometej
Plaut, Tvrdica
Zaključak (sinteza)

SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

(Trubadurska lirika - najstariji hrvatski pisani spomenici - ćirilometodska tradicija, biblijski i liturgijski tekstovi - povijesni i pravni tekstovi - crkvena i svjetovna proza - drama, prikazanja).

Pjesan o Rolandu (franc. ep) - Pjesan o Cidu (španj. ep) - Pjesan o Nibelunzima (njem. ep) Roman o Tristanu i Izoldi (viteški roman)
Bašćanska ploča - Vinodolski zakon - Lucidar
Zapis popa Martinca - Ljetopis popa Dukljanina (smrt kralja Zvonimira)
Va se vrime godišća
Zaključak (sinteza)

PREDRENEŠANSKA I HUMANIZAM

(Pojam, trajanje, značajke - humanizam kao kulturni i književni pokret - latinizam - književni život - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Dante Alighieri, Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.) Francesco Petrarca, Kanconijer (I., III., V., XIII.) Giovanni Boccaccio, Decameron (Uvod; 1.dan 1. novela; 2. dan 3. novela)
Marko Marulić, Davidijada (1. pjevanje; stih 1-11, stih 140-160) - Ivan Česmički, U smrt majke Barbare - Juraj Šižgorić, Elegija o pustošenju šibenskog polja
Zaključak (sinteza)

3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

U skladu s nastavom jezika i književnosti u prvome se razredu uvježbavaju različiti oblici jezičnog izražavanja i stvaranja.

Pisano i govoreno izražavanje kao jezična djelatnost. Glavne značajke pisanja kao jezične djelatnosti. Pisanje kao priopćavanje (komunikacija) i kao umjetničko stvaranje. Pisanje, pravopis i grafostilistika.

Govorenje kao jezična djelatnost. Govorenje i pravogovor. Neutralno i stilski obilježeno govorenje. Uloga i važnost vrednota govorenoga jezika (intonacija, intenzitet, stanka, rečenični tempo, mimika i geste). Navođenje. Govorenje, slušanje i šutnja.

Čitanje: usmjereno i izražajno.

Prepričavanje: sažetak. Bilježenje natuknica i stvaranje podsjetnika. Bibliografske bilješke. Navođenje.

Dnevnik: osobni, stručni i dnevnik čitanja.

Tekst. Načini oblikovanja teksta. Vrste teksta: opis, raščlamba (analiza), tumačenje (interpretacija), samogovor (monolog), dvogovor (dijalog) i unutarnji monolog.

Opis kao vrsta teksta. Glavne značajke logičke i jezične organizacije opisa. Umjetnički i znanstveni opis: jezične i stilske razlike i sličnosti. Usmeni i pisani opis. Dinamični i statični opis. Opis vanjskog i unutarnjeg svijeta.

Tumačenje (interpretacija, eksplikacija). Logička i jezična organizacija tumačenja. Usmeno i pisano tumačenje. Analitičko i sintetičko tumačenje. Tumačenje umjetničkog djela. Denotativno i konotativno značenje riječi. Usvajanje stručnog nazivlja. Služenje stručnim rječnikom.

Dijalog i monolog. Vrste dijaloga. Uspostava dijaloga. Vođenje dijaloga. Dijalog u razgovoru i u umjetničkom djelu (drami, televizijskoj drami, filmu). Jezično oblikovanje dijaloga: jezična ekonomija i vrednote govorenog jezika.

Učenici tijekom godine pišu dva školska uratka (zadacé) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadacá).

Drugi razred

I. HRVATSKI JEZIK

Morfologija (oblikoslovlje). Morfem. Vrste morfema. Izraz i sadržaj morfema.

Morfem i riječ. Morfem i korijen riječi. Oblici riječi. Vrste riječi. Kriteriji razdiobe riječi na vrste. Promjenljive i nepromjenljive riječi.

Imenice. Gramatička obilježja imenica: rod, broj i padež. Sklonidba (deklinacija) imenica.

Pojedinačna (singulativna) i zbirna (kolektivna) množina. Vlastite i opće imenice. Pisanje imenica (malo i veliko početno slovo). Pisanje stranih vlastitih imena, posebno osobnih i zemljopisnih.

Zamjenice. Rod, broj padež i lice. Funkcije zamjenica. Zamjenice kao imeničke, pridjevne ili priložne riječi. Vrste zamjenica. Sklonidba zamjenica.

Pridjevi. Rod, broj, padež i stupanj. Određeni i neodređeni pridjevi. Sklonidba određenih i neodređenih pridjeva. Stupnjevanje (komparacija) pridjeva. Razdioba pridjeva po značenju. Pisanje pridjeva.

Brojevi. Rod, broj i (djelomično) padež. Glavni i redni brojevi. Brojevi kao imeničke, pridjevne i zamjeničke riječi. Sklonidba sklonjivih brojeva.

Glagoli. Vrijeme, način, vid (svršenost, nesvršenost, dvovidnost), lice. Glagolsko stanje. Prijelaznost, neprijelaznost i povratnost. Lični i bezlični glagolski oblici.

Jednostavni glagolski oblici: infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjevi i prilozi.

Složeni glagolski oblici: perfekt, pluskvamperfekt, futuri i kondicionali. Pasivni glagolski oblici.

Nepromjenljive vrste riječi.

Pravopis i morfologija.

Morfološka homonimija i sinonimija.

Morfostilistika i morfostilem. Stilska obilježenost i funkcionalna vrijednost oblika.

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski jezik od XVI. do kraja XVIII. stoljeća.

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

RENEŠANSA

(Europska renesansa - renesansa kao kulturni i književni pokret - odnos prema prirodi i čovjeku - odnos prema antici - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela; hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - odnos prema talijanskoj renesansi - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Miguel de Cervantes, Don Quijote (ulomci)

William Shakespeare, Hamlet

Marko Marulić, Judita

Šiško Menčetić, Prvi pogled

Hanibal Lucić, Jur nijedna na svit vila

Mavro Vetranović, Moja plavca (stih 1-26, 197-222)
Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada (treti dil, stih 597-638)
Petar Zoranić, Planine (Otkuda bura ishodi i zač se ove ili Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida)
Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje (Parvi dan, stih 1-20, 497-508; Drugi dan, stih 595-685; Treti dan, stih 1510-1532)
Marin Držić, Dundo Maroje (predgovor i odlomak iz komedije o zlatu)
Zaključak (sinteza)

B A R O K

(Pojam, trajanje, značajke - manirizam naprama baroku - hrvatski barok - katolička obnova (protureformacija) - književni oblici i značajke - dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga - bosanski franjevci - glavni pisci i djela).

Torquato Tasso, Oslobođeni Jeruzalem (I. i II. pjevanje; prijevod M. Tomasovića, 1990.)
Ivan Gundulić, Suze sina razmetnoga - Dubravka - Osman (I., 1-36; IV., 345-432; VII., 269-308; VIII., 569-592; IX., 321-408; XI., 1-184; XX., 289-376)
Ivan Bunić Vučić, Nemoj, nemoj, ma ljubice - Prsi ima od leda vil moja gizdava
Fran Krsto Frankopan, Napojnice pri stolu - Človičstvo zove se prava lipota - Cvitja razmišljenje i žalosno protuženje ili Ana Katarina Frankopan Zrinska, Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice
Antun Kanižlić, Sveta Rožalija (početak) ili Matija Divković, Beside (odlomak)
Bartul Kašić, Ritual rimski (Predgovor)
Juraj Križanić, Politika (Predgovor)
Zaključak (sinteza)

KLASICIZAM I PROSVJETITELJSTVO

(Klasicizam kao europski pokret - racionalizam: R. Descartes - Prosvjetiteljstvo: Voltaire - klasicistički latinizam - književnost u Slavoniji - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Molière, Mizantrop ili Umišljeni bolesnik
Carlo Goldoni: Krčmarica Mirandolina
Matija Petar Katančić, Jesenji plodovi (Ševa - Vinobera u zelenoj Molbice dolini)
Matija Antun Reljković, Satir iliti divji čovik (Kazuje lipotu ležaja Slavonije, stih 1-29 - Porušenje Slavonije kroz česte rate i bojeve, stih 131-152)
Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga (Slidi pisma Radovana i Mjelovana - Tomislav, kralj slovinski - Pisma od Radoslava)
Filip Grabovac, Cvit razgovora - Slava Dalmacije
Tituš Brezovački, Matijaš Grabancijaš dijak Predgovor k dobrovoljnom čtavcu, Dogod I., spelanje I. i spelanje II.)
Zaključak (sinteza)

PREDROMANTIZAM I ROMANTIZAM

(Europski predromantizam-zanimanje za starinu, folklor i "groblijanske" ugođaje; europski romantizam - glavni predstavnici francuskog, njemačkog, talijanskog, ruskog, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama - engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey - Scottov povijesni roman).

Johann W. Goethe, Patnje mladog Werthera
George G. Byron, Putovanje Childea Harolda (ulomak)
A. de Lamartine, Jezero - W. Wordsworth, Sunovrati; Edgar Allan Poe, Gavran
Zaključak

ILIRIZAM

(Hrvatski romantizam - hrvatski narodni preporod, ilirski pokret, ilirizam - uloga književnosti u buđenju nacionalne svijesti - budnice i davorije - temeljni tekstovi: Mihanovićeve "Reč domovini o hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku", Draškovićeve "Disertacija iliti razgovor darovan gospodi poklissarom", Gajeva "Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravoslavlja" - Novine i Danica ilirska - Kolo, prvi književni časopis).

Stanko Vraz, Đulabije: I.23, - Gazela: Ždral putuje k toplom jugu - Otkud modre oči?
Petar Preradović, Putnik - Ljudsko srce
Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića (Harač i Kob)
Matija Mažuranić, Pogled u Bosnu (Predgovor, I. Put u Bosnu i natrag /opis Sarajeva/
Zaključak (sinteza)

3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Životopis (biografija) kao vrsta teksta. Vlastiti životopis (autobiografija) i životopis poznate osobe (književnika, umjetnika, pjevača, sportaša). Logička i jezična organizacija životopisa. Uloga činjenica u oblikovanju životopisa. Razlikovanje činjenica po važnosti. Životopis prema stilskim značajkama: subjektivni (literarni i literarizirani) i objektivni (poslovni, službeni). Enciklopedijski prikaz životopis Hrvatski biografski leksikon.

Prikaz kao vrsta teksta. Objasnidbeno-obavijesna narav prikaza. Usmeni i pisani prikaz: sličnosti i razlike. Prikaz i medij: novinski, radijski i televizijski prikaz. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, kazališne predstave, filma, stripa, televizijske emisije, koncerta, izložbe i dr. Stručni prikaz.

Upućivanje (instrukcija) kao vrsta teksta kojim se planira bilo kakvo ponašanje u budućnosti: upravne, tehničke, poslovne, metodičke i druge upute - glagoli i glagolski oblici zahtijevanja, zapovijedanja, poticanja, upozoravanja kao nositelji upućivačkih (instruktivnih) rečenica. Linearni odnos rečenica u upućivačkome tekstu.

Pismo: osobno i poslovno.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadacé) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

Treći razred

I. HRVATSKI JEZIK

Pojam sintakse. Sintaktičke jedinice: riječ, skup riječi (sintagma) i rečenica.

Riječi u rečenici. Spojevi riječi. Tipovi odnosa među sastavnicama spojeva riječi: sročnost (kongruencija), upravljanje rekcija) i pridruživanje.

Pojam rečenice. Članjivost. Ciljna usmjerenost: izjavne, upitne i usklične rečenice. Obavijesna članjivost: dato i novo (tema i rema).

Članovi rečeničnog ustrojstva. Predikat. Glagolski i neglagolski predikat. Glagolski oblici u predikatu.

Subjekt, atribut i apozicija.

Objekt i priložna oznaka.

Rečenice po sastavu. Sklapanje rečenica: nizanjem i povezivanjem. Nezavisnosložene rečenice. Tipovi odnosa među dijelovima sastavnih, suprotnih i rastavnih rečenica.

Sklapanje uvrštavanjem. Zavisnosložene rečenice (subjektne, predikatne, objektne, atributne i apozitivne).

Priložne (adverbne) rečenice.

Sklapanje rečenica bez veznika. Nezavisnosložene asindetske rečenice. Zavisnosložene asindetske rečenice.

Intonacija rečenice. Rečenični naglasak, rečenična melodija, stanka, intenzitet, tempo. Rečenični znakovi: točka, zarez, dvotočje, trotočje, uskličnik, upitnik.

Sintaktostilistika.

Red riječi u rečenici (osnovni i aktualizirani).

Rečenica i tekst. Povezivanje rečenica u tekstu. Tipovi teksta.

Osnovne sintaktičke osobitosti čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski standardni jezik u XIX. stoljeću

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

PROTorealizam (ŠENOINO DOBA)

(M. Begović, L. Botić, A. V. Tkalčević, F. Marković, J. E. Tomić, V. Jagić, publicistika A. Starčevića, pučka drama i J. Freudenreich).

August Šenoa: Budi svoj! - Ribareva Jana - Postolar i vrag - Zlatarovo zlato
Zaključak (sinteza)

Realizam

(Europski realizam - pozitivizam i scijentizam - H. Taine - glavni predstavnici francuskog, ruskog i engleskog realizma - E. Zola i naturalizam).

Honoré de Balzac, Otac Goriot
Fjodor M. Dostojevski, Zločin i kazna
Lav N. Tolstoj, Ana Karenjina ili Uskrsnuće
Zaključak (sinteza)

(Hrvatski realizam - odraz francuskog realizma i naturalizma: E. Kumičić i njegov članak "O romanu" - polemika i stvaranje kritike - pravaštvo i književnost - regionalizam).

Eugen Kumičić, Začudeni svatovi
Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek - Nacionalna ekonomija ili Čudnovati tesar
Ante Kovačić, U registraturi; Josip Kozarac, Oprava ili Slavonska šuma
Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići
Silvije S. Kranjčević, Mojsije
Zaključak (sinteza)

Modernizam

(Parnasovstvo - dekadencija - simbolizam - individualizam - esteticizam - secesija - bečka moderna).

Charles Baudelaire, Suglasja - Albatros - Stranac
Rainer Maria Rilke: Jesenja pjesma ili Ja živim u kruzima koji se šire
Henrik Ibsen, Lutkina kuća (Nora)
Zaključak (sinteza)

Moderna

(Modernistički pokret i moderna - sukob "starih" i "mladih" - secesija - bečka i praška skupina mladih - časopisi - kritike i polemike - Hrvatska mlada lirika, 1914.).

Janko Leskovar, Misao na vječnost
A. G. Matoš, Utjeha kose - 1909. - Kip domovine na početku leta 188* - Oko Lobora
Dinko Šimunović, Duga
Fran Galović, Kopači - Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože - Portret
Vladimir Vidrić, Dva pejzaža - Pomona - Plakat - Adieu
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan
M. Begović: Pustolov pred vratima
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan
M. Begović, Pustolov pred vratima
Ivan Kozarac, Đuka Begović
Zaključak (sinteza)

3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Usmeno predavanje Glavne faze oblikovanja usmenoga predavanja: određivanje teme, skupljanje građe o temi, sređivanje građe, izrada nacrt (predložak) predavanja. Poraba podataka i stručnih naziva.

Javni govor. Priprema javnoga govora. Pisana podloga za javni govor (bilješke, navodi, podaci). Neutralan i emocionalno obilježen govor. Uvažavanje vrednota govorenog jezika i poznavanje govorničkih figura.

Priopćenje Jezične i stilske značajke priopćenja. Usmeno i pisano priopćenje.

Tumačenje. Stručno izlaganje, stručni članak, stručni referat, stručni dopis. Zamolba i žalba.

Čitanje stručnog teksta s komentarom. Korekturni znaci.

Paralela. književnih razdoblja.

Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca). Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima.

Četvrti razred

I. HRVATSKI JEZIK

Znak i sustav znakova. Jezični sustav i jezični znak. Struktura jezičnoga znaka. Označitelj, označenik i izvanjezična zbilja. Riječ i leksem. Leksikologija i semantika.

Izraz i sadržaj leksema. Jednoznačnost i višeznačnost. Metafora i metonimija. Vrste metafora. Osnovno i izvedeno značenje. Neutralno i obilježeno značenje. Podruštvljeno i individualno značenje.

Sinonimija i sinonimi. Istoznačnice i bliskoznačnice. Općejezični i individualni sinonimi. Standardnojezični i nestandardnojezični sinonimi. Funkcionalna vrijednost sinonima.

Antonimija i antonimi. Vrste antonima. Potpuni i djelomični antonimi. Oksimoron. Funkcionalna vrijednost antonima.

Homonimija i homonimi. Morfološka i leksička homonimija. Homografi i homofoni. Načini nastanka homonima. Funkcionalna vrijednost homonima.

Vremenska raslojenost leksika. Aktivni i pasivni leksik. Vrste pasivnih leksema. Pomodnice i novotvorenice.

Područna raslojenost leksika. Lokalizmi, regionalizmi i dijalektizmi. Vrste dijalektizama. Stilska obilježenost dijalektizama.

Funkcionalna raslojenost leksika. Stil i stilistika. Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. Glavne leksičke značajke književnoumjetničkog, publicističkog i razgovornog stila.

Međujezični dodiri i leksičko posuđivanje. Razlozi leksičkoga posuđivanja. Vrste leksičkoga posuđivanja. Vrste posuđenica. Prilagodba posuđenica.

Leksička norma prema ostalim normama hrvatskoga standardnog jezika. Jezični purizam i jezična kultura. Osnovna pravila jezičnoga purizma.

Frazeologija i frazem. Uvjeti postanka frazema. Frazemska višeznačnost i jednoznačnost. Frazemska sinonimija i antonimija. Vrste frazema. Funkcionalna vrijednost frazema.

Leksikografija. Vrste leksikografije. Rječnik. Vrste rječnika. Načini sastavljanja rječnika. Vrste jezičnih rječnika. Najvažniji rječnici hrvatskoga jezika.

Hrvatski jezik u XX. stoljeću. Periodizacija. Glavne značajke svakoga razdoblja. Društveni i politički položaj hrvatskoga standardnog jezika. Borba za ravnopravnost hrvatskoga jezika. Odnos između hrvatskog i srpskog jezika. Važnija djela o hrvatskome jeziku.

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

AVANGARDA, MODERNISTIČKI POKRETI I SOCIJALNA KNJIŽEVNOST

(Stilski pluralizam - avangarda - ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, simultanimizam, konstruktivizam - socijalni realizam - "lijeva" i "desna" kritika - egzistencijalizam - imanentna kritika - kazalište apsurdna - epsko kazalište - trivijalna književnost - socijalistički realizam).

I. RAZDOBLJE (1914. -1929.)

Marcel Proust, U traženju izgubljenog vremena (Combray)
S. Jesenjin, Pjesma o kuji - Doviđenja, dragi, doviđenja
Zaključak (sinteza)

EKSPRESIONIZAM

Antun Branko Šimić, Pjesnici - Moja preobraženja - Hercegovina - Povratak - Smrt i ja - Ručak siromaha
Miroslav Krleža, Snijeg - Čeznja - Nemir
Ivo Andrić, Ex Ponto: Noćni nemir - Epilog
Zaključak (sinteza)

II. RAZDOBLJE (1929. - 1952.)

Miroslav Krleža, Khevenhiller - Povratak Filipa Latinovicza - Gospoda Glembajevi
Ivo Andrić, Prokleta avlija
Tin Ujević, Svakidašnja jadikovka - Blažena žena, gospo nepoznata - Pobratimstvo lica u svemiru - Notturmo
Drago Gervais, Tri nonice
Dobriša Cesarić, Oblak - Povratak - Balada iz predgrađa
Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć - Prsten
Ivan Goran Kovačić, Moj grob
Zaključak (sinteza)

DRUGA MODERNA (1952. - 1968.)

(Kritika socrealizma - "Krugovi" 1952. - utjecaj angloameričkih i španjolskih pisaca - "Razlog" 1961. - utjecaj francuskih i njemačkih pisaca - modernistička poezija, utjecaj filozofije egzistencijalizma - "Umjetnost riječi", 1957. i znanost o književnosti).

Bertolt Brecht, Majka Hrabrost i njezina djeca
Albert Camus, Kuga
Zaključak (sinteza)
Petar Šegedin, Novele (izbor)
Vladan Desnica, Zimsko ljetovanje ili pripovijesti (po izboru)
Ranko Marinković, Kiklop
Jure Kaštelan, Tvrdava koja se ne predaje - Konjic bez konjanika
Vesna Parun, Ti koja imaš nevinije ruke
Josip Pupačić, More - Tri moja brata ili Moj križ svejedno gori

SUVREMENA KNJIŽEVNOST

(Proza u trapericama, fantastičari, novi historizam - pjesništvo egzistencijalizma, ludizam, obnova zatvorene forme - drama - kritika i znanost - književnost u dijaspori - glavni časopisi - postmoderna: intertekstualnost - intermedijalnost).

Antun Šoljan, Luka
Ivo Slamnig, Barbara
Slavko Mihalić, Približavanje oluje - Majstore, ugasi svijeću
Zvonimir Lukić, Sobe za prolaz
Ivan Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja, Ivan Aralica, Okvir za mržnju ili Nedjeljko
Fabrio,
Smrt Vronskog
Pavao Pavličić, Dunav
Zaključak (sinteza)

3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Rasprava (diskusija). Strukturna trodijelnost rasprave: teza, antiteza i sinteza ili postavljanje teze, dokazivanje teze i prihvaćanje ili odbacivanje, odnosno modificiranje teze. Stručno nazivlje i profesionalizmi u raspravi. Usmena i pismena rasprava. Stručno argumentiranje, komentiranje i apeliranje.

Esej (ogled). Znanstvene, publicističke i umjetničke značajke. Otvorenost eseja kao tekstovne vrste. Subjektivni i objektivni elementi u eseju. Stvaranje eseja.

Komunikacijski tekstovi: vijest, obavijest, oglas, reklama, zahvalnica, pozivnica, sažalnica ... Privatni i javni komunikacijski tekstovi. Razlike u oblikovanju komunikacijskih tekstova.

Zapisnik.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima.

Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

Autori:

Ljubica Benović, dr. Vinko Brešić,
Olga Jambrec, Biserka Jelenić,
dr. Vlado Pandžić, dr. Ivo Pranjković,
dr. Marko Samaržija (voditelj)
dr. Stjepko Težak